

КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**НАУКОВИЙ ДИСКУРС ПІДГОТОВКИ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ЖИТТЯ В УМОВАХ
ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ**

Колективна монографія

Київ-2016

Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського міжнародного університету,
протокол № 4 від 10.12. 2015 року

Рецензенти:

Т.М. Лисянська, кандидат психологічних наук, професор кафедри психології, Інституту філософії освіти та науки НПУ ім. М.П. Драгоманова.

А.Н. Некряч, доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи КиМУ.

С-89 Науковий дискурс підготовки студентської молоді до життя в умовах цивілізаційних викликів і загроз: колективна монографія / під наук. ред. Пилипенка О.І. – К. : КиМУ, 224. – 220 с.

Керівник колективу авторів і науковий редактор – Пилипенко О.І. кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент, професор Київського міжнародного університету, завідувач кафедри соціальних комунікацій Інституту журналістики КиМУ

Колективна монографія є результатом виконання науково-дослідної теми: «Підготовка студентської молоді до життя в умовах цивілізаційних викликів і загроз» (державний реєстраційний номер 0111U000509). В ній розкриваються філософські та психолого-педагогічні питання підготовки студентської молоді до сьогоденних проблем. Досліджуються шляхи подолання негативних переживань та деструктивної поведінки у сфері вищої освіти та практики України. Значна увага приділяється питанням організації та здійснення превентивної стратегії у освітньому, виховному, розвивальному компоненті вищої освіти. Визначаються шляхи підвищення компетенції студента, забезпечення його умов розвитку засобами психологічної підтримки, розвитку творчого потенціалу всіх учасників навчально-виховної діяльності, умов розвитку активності, збереження та відновлення здоров'я молодого покоління.

Для викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів та студентів.

ISBN 978-617-651-164-9

© Пилипенко О.І. та ін., 2016
© КиМУ, 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА (<i>О.І. Пилипенко</i>)	4
РОЗДІЛ 1. Суспільство ризику: когнітивний вимір освіти (<i>В.В.Горлинський</i>)	9
РОЗДІЛ 2. Університетська освіта в умовах сучасних глобалізаційних викликів: нові моделі та парадигми (<i>Н. М. Тарапатова.</i>).....	24
РОЗДІЛ 3. Наукова парадигма в дискурсі превентології (<i>О.І. Пилипенко</i>).....	41
РОЗДІЛ 4. Здоровий спосіб життя та безпечна поведінка студентської молоді (<i>М.В. Руденко, У. Кемпінська</i>)	64
РОЗДІЛ 5. Вплив молодіжних субкультур на формування сучасної моди (<i>М.В. Вороніна</i>)	91
РОЗДІЛ 6. Інформаційна безпека як чинник захисту свідомості молоді в умовах сучасних викликів (<i>В.О. Ананьїн</i>)... ..	116
РОЗДІЛ 7. Формування комунікативної культури студентської молоді як умова її підготовки до життя в сучасних умовах (<i>О.О.Пучков</i>)... ..	132
РОЗДІЛ 8. Соціально-психологічний супровід студентів вищих навчальних закладів: проблеми та перспективи (<i>І.О. Пстухова, Н. В. Давиденко, Н. В. Костевська</i>)	141
РОЗДІЛ 9. Управління стресовими станами (<i>Т.В. Кулакевич</i>).....	156
РОЗДІЛ 10. Подолання депресії засобами тілесно-орієнтованої психотерапії (<i>Н.Д. Абрамян</i>)	174
РОЗДІЛ 11. Образотворче мистецтво як копінг-стратегія і технологія (<i>Л.В. Пилипенко, О.І. Пилипенко</i>).....	190
РОЗДІЛ 12. Місце соціально-психологічного супроводу життєдіяльності студентської молоді в умовах глобальних цивілізаційних викликів і загроз (<i>Р.А. Калениченко, О.Ф. Деменко</i>)	206
ПІСЛЯМОВА (<i>О.І. Пилипенко</i>).....	221
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	224

РОЗДІЛ 8. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*(Автори – Ірина Олексіївна Пстухова, кандидат
педагогічних наук, доцент,*

*Наталія Василівна Давиденко, старший викладач,
Наталія Валеріївна Костевська, практичний психолог)*

На сучасному етапі розвитку українського суспільства нагальною постає потреба у громадянах, здатних адекватно сприймати зміни і продуктивно впроваджувати актуальні інновації: у людях, які мають креативне мислення, системний підхід, ініціативність, здатність самостійно приймати необхідні рішення, швидко сприймати і узагальнювати інформацію, бажання працювати на результат. Відтак подальшого розв'язання потребує проблема забезпечення особистісної, соціальної самореалізації та професійного самовизначення студентів вищих закладів освіти у нових соціально-економічних умовах.

Упродовж останніх років дослідниками у зміст освітньої діяльності вводяться складові соціально-психологічного супроводу (М. Бітянова, І. Дубровіна), підтримки (О. Асмолов, О. Бондаренко, О. Лідерс, Р. Павелків та ін.). У психологічній літературі присутня достатня кількість праць, присвячених становленню та розвитку особистості сучасних студентів (Л. Анциферова, Р. Вайсман, І. Кон, В. Лісовський, Л. Мітіна, Я. Мусек, А. Петровський, Х. Ремшмідт, В. Семиченко, В. Сітніков, Д. Фельдштейн, К. Штарке, Е. Еріксон та ін.). Особистісне і професійне становлення і розвиток студентської молоді у нових соціально-економічних умовах вивчали К. Абульханова-Славська, Л. Долинська, Б. Коссов, Б. Невзоров, Л. Темнова.

Теоретичному аналізу питань професіоналізму, розвитку творчості особистості присвячено роботи М. Боришевського, О. Кульчицької, Г. Ложкіна, В. Моляко та ін. Методологічні

складові «Я-концепції» й розвитку самосвідомості фахівців подано у дослідженнях С. Максименка, Н. Чепелевої, Н. Шевченко, Т. Яценко та ін.

У ряді досліджень узагальнено досвід організації і функціонування психологічної служби в системі освіти (І. Баєва, М. Бітянова, А. Деркач, І. Дубровина, Є. Клімов, Б. Коссов, Н. Пейсахов, Н. Чепелева та ін.). Розглянуті проблеми психологічного і психолого-педагогічного супроводу й підтримки особистісно-професійного розвитку студентів психологічною службою вищого навчального закладу (М. Дворяшина, Р. Павелків, Ю. Суховершина, Л. Темнова та ін.). Аналізу організації діяльності психологічних служб і консультування студентів у зарубіжних вищих навчальних закладах присвячені роботи І. Кондакова, П. Купки, А. Пожар, М. Рутік, П. Саутуарської, Ю. Укке та інших.

Аналіз наукової літератури і сучасної освітньої практики демонструє, що недостатньо розробленими залишаються питання психологічного супроводу особистісно-професійного розвитку студентів економічних та юридичних спеціальностей. Не повною мірою визначено можливості, зміст й особливості діяльності практичних психологів тих вищих навчальних закладів, де не функціонують психологічні служби.

Організація навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі має бути спрямована не тільки на засвоєння навчального матеріалу, але і на його критичний аналіз, розуміння системи побудови, вміння самостійно ставити проблему, визначати шляхи її розв'язання, прогнозувати ризики і перспективи, тобто – сприяти осмисленому навчально-виховному процесу, який формує активну особистість, полівалентного фахівця. Одним із напрямів цієї роботи є психолого-педагогічний супровід як система підтримки студента у навчально-виховному процесі. Під психолого-педагогічним супроводом розглядається система професійної діяльності педагога, спрямовану на

створення спеціальних умов для повноцінного розвитку й успішного навчання особистості у конкретному освітньому середовищі. Психолого-педагогічний супровід виступає комплексною технологією підтримки і допомоги у вирішенні актуальних завдань розвитку, навчання, виховання, соціалізації особистості студента.

Особливе місце у системі психолого-педагогічного супроводу посідає психологічний супровід студента-першокурсника, надання йому допомоги в адаптації до реальних життєвих умов, формування мотиваційно-вольової сфери, подолання кризових ситуацій, гармонізацію міжособистісних стосунків, розширення репертуару соціальних ролей, психологічну підготовку до участі в олімпіадах, конкурсах, конференціях, формування потреби у саморозвитку та самореалізації власного потенціалу. Адаптація випускників середньої школи до системи навчання є багаторівневим і багатоплановим явищем, що базується на таких механізмах, як: звикання, пристосування, відтворення, творення та самоуправління.

Період адаптації відбувається у кожного першокурсника по-своєму. За результатами дослідження, 49% студентів відчують дискомфорт із приводу нових форм організації навчального процесу; 20% – гостро переживають відірваність від батьків, важко пристосовуються до самостійного побуту; 12% студентів відчують труднощі входження в новий колектив; 39% – не можуть охопити весь обсяг самостійної роботи.

Залежно від активності студента адаптивний процес може бути двох типів: активним чи пасивним (конформне прийняття цілей і цінностей нової соціальної групи).

Залежно від швидкості адаптації та її результатів, розрізняють три типи адаптації студента:

1 тип – студент, який легко адаптується до нових умов, швидко вибудовує стратегію власної поведінки, легко входить у новостворений колектив; його поведінка емоційно стійка, безконфліктна;

2 тип – студент, адаптація якого цілком залежить від середовища й соціального оточення. Трапляються ускладнення як в організації власної роботи, так і в режимі праці, у спілкуванні. Для таких студентів важлива допомога, зовнішній контроль і підтримка, в першу чергу, – батьків, а вже потім – куратора, викладача, психолога.

3 тип – студент, який важко адаптується через індивідуальні особливості. Поведінка може відрізнятися деструктивністю, конфліктністю, емоційною нестійкістю, з неадекватною реакцією на вимоги та умови навчання.

У період адаптації студент зазвичай переживає деструктивний стан, для якого характерним є: важкість у переживанні самотності; занижена самоповага і самооцінка; соціальна тривожність, невпевненість у спілкуванні, сором'язливість, очікування осуду з боку оточуючих; недовіра; труднощі у виборі друзів; пасивність і невизначеність, що знижує власну ініціативність у спілкуванні; нереалістичні очікування, орієнтація на підвищені вимоги до себе та оточуючих.

Психологічний супровід студента-першокурсника включає: діагностику (індивідуальна і групова), консультування (індивідуальне і групове), розвивально-корекційну роботу (індивідуальна і групова).

Діагностична робота спрямована на вивчення типу темпераменту та основних особистісних характеристик першокурсника; визначення рівня його домагань; виявлення типів акцентуацій характеру; встановлення домінуючої загальної мотивації, рівнів та типів тривожності; вивчення статусу у колективі та основних проблем, із якими зіткнулися першокурсники у перший місяць навчання.

За даними наших досліджень, більшість студентів I курсу (97%) перебувають у матеріальній залежності від батьків і родичів; 56% першокурсників підкреслюють і свою психологічну залежність від батьків, сім'ї, а 84% – від друзів. 98% іногородніх студентів нудьгує за домом, родичами, друзями; у 68% – проблеми і складнощі з новим режимом

дня, організацією харчування, відпочинку, самостійною підготовкою.

Серед актуальних проблем також можна назвати нездатність швидко визначитися і орієнтуватися в нових умовах; недостатню комунікабельність, складність спілкування з новими людьми; невміння раціонально організувати власну діяльність, погану пристосованість до самостійного життя; складності матеріального характеру, пов'язані із самостійним проживанням та веденням господарства.

У результаті проведення численних діагностичних процедур (анкетування, бесіда, психологічне консультування) на сьогодні можна виокремити наступні групи труднощів у навчанні студентів-першокурсників. Перша група труднощів – це відсутність у студентів спеціальних організаційно-навчальних навичок: конспектування лекцій та першоджерел, користування бібліотекою, вміння раціонально спланувати власний час. Друга група труднощів – психологічна невідповідність до нових соціальних умов (новий статус, відсутність референтної групи, інше місце проживання, побутові проблеми).

Експрес-діагностика особистості на початку навчального року дозволяє куратору отримати комплексне уявлення про студентів його групи, визначити груповий актив, намітити перспективу роботи та спрогнозувати можливі ризики. У випадку виникнення непорозумінь у групі, складностей у встановленні міжособистісних контактів, із таким навчальним колективом проводиться тренінг командоутворення, під яким розуміється цілеспрямоване формування ефективної взаємодії студентів у групі через розвиток навичок групової роботи, створення позитивного соціального оточення, яке сприяє реалізації внутрішнього потенціалу кожного відповідно до стратегічних завдань команди.

Основна мета тренінгу – створення позитивних змін у соціально-психологічних параметрах команди. До завдань відносимо наступні: визначення проблемних вузлів; розвиток

системи комунікації серед учасників команди; розвиток навичок індивідуальної і групової рефлексії; створення позитивного соціального оточення.

Наш досвід демонструє, що структурно тренінг командоутворення для студентів першого курсу створюється навколо таких параметрів командної роботи як узгодженість та злагодженість групової взаємодії.

Представлена авторська програма тренінгу розрахована на шість годин і включає наступні блоки:

Блок 1. Загальні принципи командної роботи

Мета: визначення основних правил групової роботи, формування позитивної емоційної атмосфери між членами групи;

Блок 2. Довіра

Мета: формування довіри, безпеки як основи ефективної групової взаємодії;

Блок 3. Ефективна взаємодія в команді

Мета: з'ясування параметрів ефективної командної роботи, формування навичок злагодженості, узгодженості під час виконання завдань, відпрацювання навичок успішної взаємодії членів команди в різних ситуаціях;

Блок 4. Групові ролі

Мета: діагностика групових ролей, визначення власного місця у команді;

Блок 5. Прийняття групових рішень

Мета: формування загальних уявлень про психологічні концепції ухвалення рішень, типи рішень, специфіку індивідуальних і групових рішень; відпрацювання навичок застосування методів прийняття рішень.

Логіка побудови і розкриття кожного із представлених блоків залишається незмінною, тоді як час, вправи і методи можуть варіюватися в залежності від об'єктивних обставин. Виміряти соціально-психологічні параметри командної роботи дозволяє повторна соціометрія, яка демонструє тенденцію до зменшення негативних і збільшення позитивних соціометричних виборів.

Консультаційна робота передбачає індивідуальні консультації зі студентами, які мають актуальні нерозв'язані проблеми, високий рівень тривожності та нейротизму, низькі показники групових симпатій тощо. Консультування у вищому освітньому закладі зазвичай далеке від терапії глибинних особистісних проблем як предмету психологічного впливу, проте відбувається за умови їх максимально повного з'ясування і врахування, оскільки проблеми особистості багато в чому визначають саму особистість. Оскільки практичні психологи супроводжують здебільшого навчальний процес, то, зазвичай, стикаються з поточними проблемами клієнтів, безпосередньо пов'язаними з ситуацією особистісного розвитку і навчальної діяльності. Побіжний аналіз змісту проблем, із якими звертаються студенти до практичного психолога дозволяє об'єднати їх у певні категорії:

1. Міжособистісні взаємовідносини (з однолітками, одногрупниками, батьками, викладачами, особами протилежної статі, конфлікти у гуртожитку);
2. Індивідуальне «Я» (нахили, риси характеру, реалізація власного потенціалу, складання психологічного портрету);
3. «Я» в системі суспільних відносин (матеріальні складності, сумніви щодо правильності вибору професії);
4. Внутрішній стан (депресія, невпевненість, стрес).

Важливо зазначити, що до психолога звертається більше дівчат, ніж хлопців: така тенденція спостерігається і під час їх участі у тренінгових програмах. Аналіз змісту і якості поточних проблем, із якими студенти звертаються до психолога, дозволяє коригувати спрямованість інших видів психологічного супроводу навчального процесу та досліджувати феномен особистісного розвитку студентів.

Корекційно-відновлювальна та розвивальна робота у вищому навчальному закладі розглядається як доцільно організована система психологічних впливів, спрямованих на зміну визначених особливостей (властивостей процесів, станів, ознак) психіки, є різновидом психологічної допомоги,

що передбачає активний цілеспрямований вплив на особистісний, поведінковий й інтелектуальний рівні функціонування людини.

Психокорекційна робота відбувається, зазвичай, починаючи з другого курсу і включає наступні напрями: корекцію особистісної, когнітивної, мотиваційної та поведінкової сфер. У зв'язку з цим практичними психологами підготовлені та організовуються у залежності від запитів студентства наступні тренінгові програми: «Тренінг особистісного розвитку»; «Тренінг асертивної поведінки»; «Тренінг ефективних комунікацій»; «Школа лідерства»; «Тренінг прийняття управлінських рішень»; «Тренінг по управлінню стресом»; «Переговори: ключ до успіху».

Серед проблем у реалізації психокорекційної роботи у вищому навчальному закладі можна зазначити *об'єктивні* (відсутність спеціально облаштованої аудиторії для проведення тренінгових занять; навчання студентів у дві зміни) та *суб'єктивні* (низька мотивація молоді до саморозвитку на противагу досягненню успіху у навчанні через накопичення балів). Останній феномен, на нашу думку, потребує додаткового вивчення.

Просвітницька робота сприяє підвищенню рівня психологічної культури учасників навчально-виховного процесу, передбачає, перш за все, інформування адміністрації вузу щодо актуальних питань, стратегії психологічного супроводу навчального процесу з метою оперативного реагування на мінливі виклики сучасного студента.

Для реалізації даного напрямку діяльності використовуються такі форми роботи як: засідання психолого-педагогічного клубу, виступи на батьківських зборах, круглих столах, психолого-педагогічних консиліумах, семінарах-практикумах із різноманітних тематик, зокрема: «Особливості формування позитивного соціально-психологічного клімату в студентській групі»; «Форми та методи роботи куратора із соціально незахищеними категоріями студентів»; «Розвиток

професійних компетенцій майбутнього економіста»; «Особливості роботи куратора зі студентами, схильними до девіантної поведінки»; «Морально-правові цінності студентської молоді»; «Зміст гуманітарної складової університетської освіти»; «Рівень сформованості національно-патріотичних цінностей у курсантів»; «Психологічний портрет юриста в уявленні студентів»; «Науково-педагогічний працівник університету очима студентів» тощо.

Важливою проблемою вищого навчального закладу негуманітарного спрямування постає відсутність психолого-педагогічної освіти у значної частини професорсько-викладацького складу. Зрозуміло, що їх творчі зусилля здебільшого спрямовані на отримання наукового ступеня, вченого звання, участь у конференціях, круглих столах, написання статей, а отримання досвіду щодо якісної взаємодії зі студентством відбувається шляхом проб і помилок безпосередньо в навчальній аудиторії. На нашу думку, така ситуація є вкрай небажаною – оскільки помилка викладача може відбиватися і на якості засвоєння його предмету, тому у даному випадку виступає пріоритетним психолого-педагогічна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу, який не має належної психолого-педагогічної підготовки. У цій царині нами запропонована програма тренінгу, яка містить чотири блоки, кожен із яких передбачає формування або удосконалення професійних педагогічних прийомів та навичок.

1 блок. Усвідомлення власного «Я»

Мета: усвідомлення власного педагогічного досвіду, виявлення своїх сильних сторін, на які слід опиратись у професійній діяльності, та робота над слабкими сторонами.

Завдання: виокремлення ціннісних орієнтацій, усвідомлення мотивів власної професійної діяльності; виявлення внутрішніх бар'єрів, які заважають цілеспрямованій діяльності особистості; формування адекватної оцінки

власних можливостей на основі своїх позитивних якостей.

2 блок. Ефективне спілкування

Мета: закріплення знань, формування та удосконалення комунікативних умінь і навичок.

Завдання: усвідомлення помилок і недоліків у міжособистісному спілкуванні; набуття навичок ефективного поведінки у різноманітних педагогічних ситуаціях; удосконалення технік та прийомів встановлення контакту з аудиторією для подальшого партнерського спілкування.

3 блок. Управління групою

Мета: формування навичок ефективного керування групою.

Завдання: виявлення і усвідомлення бар'єрів, які заважають ефективному керуванню; розвиток умінь керувати навчальним процесом та брати відповідальність на себе.

4 блок. Мистецтво саморегуляції

Мета: оволодіння практичними навичками саморегуляції та релаксації.

Завдання: оволодіння практичними прийомами зняття емоційного напруження та мобілізації сил для подальшої продуктивної діяльності; формування навичок зняття емоційного напруження у співрозмовника у конфліктній ситуації.

Запропонована нами вище тренінгова програма потребує оновлення, доопрацювання і розширення через включення блоку «психологія особистості і діяльності викладача» до 72 годин.

Практика роботи із професорсько-викладацьким складом демонструє необхідність розширення подібних програм, оскільки щоденно викладачі зустрічаються з низкою нерозв'язаних проблем, які можуть виступати предметом окремого тренінгу, семінару, практикуму. На нашу думку, варто підготувати і почати впроваджувати інтерактивні методи роботи за наступною тематикою: «Управління стресом: пошук точок опору у нестандартних ситуаціях»; «Тайм-менеджмент: технології управління власним часом»; «Ефективні комунікації в групі»; «Профілактика і

розв'язання виробничих конфліктів».

Тренінг «Управління стресом: пошук точок опору у нестандартних ситуаціях» спрямований на діагностику та корекцію власної стресостійкості, вибудову стратегії ефективної адаптації до стресових ситуацій.

У програму доречно включити наступні аспекти: позитивний і негативний стрес; фази стресу; симптоми стресу (фізичні, психічні, поведінкові, емоційні); причини стресу (*внутрішньо особистісні*: стиль мислення, копінг-стратегії, індивідуальні особливості; *професійні*: стиль життя в установі, ділові комунікації, інтенсивність діяльності; *соціально-економічні*: ситуації економічної і соціальної кризи); види стресогенних факторів; вироблення індивідуальної стратегії адаптації до ситуації соціально-економічної кризи.

Останній аспект розкривається через:

- співвідношення об'єктивної реальності і її суб'єктивного відображення;
- визначення індивідуальних способів реагування на стрес, оцінка їх ефективності і закріплення найбільш ефективних способів адаптації до стресу;
- визначення індивідуального рівня максимально допустимого навантаження і відпрацювання способів зняття фізичного і психічного навантаження;
- виокремлення індивідуальних цінностей і розстановка життєвих пріоритетів;
- усвідомлення індивідуального життєвого сценарію і його ролі у власному житті. Корекція життєвого сценарію в умовах нестабільності;
- пошук нових ресурсів для подолання складних життєвих періодів;
- отримання задоволення від життя як антистресовий фактор.

Форми роботи: міні-лекції, дискусії, вправи на відпрацювання навичок, рольові ігри, кейс-метод, індивідуальна робота з проблемами учасників, супервізія.

Тренінг «Тайм-менеджмент: технології управління власним

часом» передбачає розвиток уміння планувати і контролювати власний час, ефективно суміщати роботу і особисте життя; навички створювати ефективний план роботи і мотивувати себе до його реалізації.

Програма передбачає включення основних аспектів: розвиток уміння чітко ставити цілі: формат SMART; інструменти і принципи планування – дерево цілей, перелік ключових подій, діаграма Гантта, матриці Столипіна, наскрізне планування; розстановка пріоритетів – матриця Ейзенхауера, ABC-аналіз, принцип Парето, PFTF; «пастки» часу, усвідомлення власних дефіцитів часу і прийоми боротьби з ними; синдром відкладання і лінь, способи само мотивації; делегування – правила і бар'єри.

Форми роботи: міні-лекції, мозковий штурм, справи на відпрацювання навичок, кейс-метод.

Тренінг «Ефективні комунікації в групі» передбачає вивчення проблеми ефективності ділових комунікацій, можливості застосування комунікативних технологій під час ділового спілкування, засвоєння інструментів конструктивного впливу в ході переговорів.

Програма тренінгу передбачає наступні змістові компоненти: ефективна презентація; встановлення раппорту, прийоми залучення, подолання комунікативних бар'єрів (бар'єри слухання, розуміння, перевірки), формування мети комунікації, інструмент «Ліфт-тест», пакетування і логіка інформації; аргументованість, «теза – аргумент», резюмування; використання «Інтелект-карт» у ході ділових переговорів, вибір позиції у процесі комунікації (транзактний аналіз Е.Берна).

Форми роботи: міні-лекції, веб-презентації, практичні справи.

Тренінгова програма «Профілактика і розв'язання виробничих конфліктів» передбачає знайомство викладачів із сучасними підходами до розуміння і класифікації конфліктних ситуацій у освітянському середовищі, оволодіння методами і прийомами аналізу, профілактики і

розв'язання конфліктів різних видів.

Програмою варто передбачити наступні структурні компоненти: простір конфлікту, види конфліктних ситуацій і їх наслідки; причини виникнення і динаміка розв'язання конфліктних ситуацій; конфліктологічна компетентність та її діагностика; стратегії поведінки у конфлікті; характеристика конфліктів у освітньому середовищі в системах: «викладач-студент», «студент-студент», «викладач-адміністрація»; причини, стратегії розв'язання, методи профілактики конфліктів; формування конфліктологічної компетентності у суб'єктів навчального процесу.

Форми роботи: міні-лекції, практичні заняття, психотехнічні і арт-терапевтичні вправи, дискусії, балінтовські групи.

Таким чином, соціально-психологічний супровід студента здійснюють психологи, куратори, викладачі. Практичні психологи забезпечують психодіагностичну, профілактичну, корекційну та розвивальну роботу. До функцій куратора належить: аналіз роботи та постановка завдань; планування роботи з навчальною групою; організація виховного процесу в цілому та роботи студентського колективу зокрема; робота з батьками, адміністрацією, психологом. Діяльність викладачів-предметників спрямована на формування міжособистісних стосунків; індивідуального стилю педагогічного спілкування.

Актуальними залишається питання підвищення рівня викладання професорсько-викладацьким складом шляхом проходження необхідних тренінгових програм, спрямованих на отримання знань у галузі психології вищої школи, загальних характеристик студентського віку, професійного становлення особистості студента як фахівця із вищою освітою, психології студентської групи, психологічних засад управління навчальним процесом у вищій школі, психологічних знань учіння студентів, психології виховання студентської молоді, психології педагогічної комунікативної взаємодії викладача зі студентом, психологічного аналізу протиріч і конфліктів у педагогічній взаємодії, шляхи їх

запобігання та вирішення, психологія особистості та діяльності викладача вищої школи. З огляду на це, на нашу думку, варто запровадити в практику навчального закладу систему тренінгової підготовки, яка б включали зазначені вище блоки як систему підвищення кваліфікації поряд із обов'язковим стажуванням у інших навчальних закладах.

Використана література

1. Антонова О.Є. Психолого-педагогічний супровід обдарованої дитини як реалізація особистісно орієнтованого підходу // Професійно-педагогічна освіта: особистісно-орієнтований підхід : монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2012. – С. 316–345.
2. Бакірова Г.Х. Тренінг управління персоналом / Г.Х. Бакірова. – СПб.: Речь, 2004. – 400 с., ил. 2.
3. Вачков И.В. Основы технологии группового тренинга / И.В. Вачков. – М.: Издательство Ось-89, 1999. – 176 с.
4. Євдокімова О.О. Психологічні засади вищої технічної освіти: [монографія] / О.О.Євдокімова. – Харків: ПП видавництва «Нове слово», 2009. – 388 с.
5. Мостова І. Поради психолога першокурснику / І. Мостова. – К.: Тандем, 2000. – 76 с.
6. Петухова І.О. Аналіз наукового дискурсу з проблематики психолого-педагогічної діагностики особистості / І.О. Петухова // Роль особистості у формуванні соціальних відносин у сучасному суспільстві: збірник наукових праць / за загальною ред. Ківенко Н.В. – Ірпінь : Вид-во Національного університету ДПС України, 2014. – 287 с.
7. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: навчальний посібник для магістрантів і аспірантів / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко – К.: ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.
8. Проблеми соціально-психологічного супроводу навчального процесу у вищих закладах освіти / [Грищенко Н.С., Дменко О.Ф., Іванова О.В., Ільєнко М.М., Євдокімова Н.О., Калениченко Р.А., Корсун С.І., Лановенко І.І.,

Москалюк Л.М., Мостова І.М., Мустафаєв Г.Ю.,
Петухова І.О., Потеряхін О.Л., Тарапатова Н.М.]; під ред.
Н.В. Ківенко. – Ірпінь : Національний університет ДПС
України, 2013. – 132 с.